

OIKEUSGENEETTINEN ISYYSTUTKIMUS (DNA), NÄYTTEENOTTO

Yleistä

Vuoden 2016 alusta on tullut voimaan uusi isyyslaki (11/2015). Suurin muutos koskee isyyden tunnustamismenettelyä silloin, kun vanhemmat asuvat avoliitossa, jolloin isyyden voi tunnustaa jo ennen lapsen syntymää vanhempien äitiysneuvolakäynnin yhteydessä. Oikeusgeneettinen isyystutkimus (DNA-tutkimus) tehdään, kun biologisen isyyden suhteen on epäselvyyttä. Tuomioistuimien voi määrätä ja lastenvalvoja tilata oikeusgeneettisen isyystutkimuksen jos mahdollinen isä sitä pyytää tai lastenvalvoja katsoo tutkimuksen tarpeelliseksi. Tutkimuksen voi pyytää myös yksityishenkilö.

Vuoden 2016 alusta alkaen **ensisijainen näyte** isyystutkimuksessa on **posken sisäpinnan sivelynäyte** (ei sylkinäyte).

Lastenvalvojan tilaamat tutkimukset otetaan lastenvalvojan valvonnassa. Näytteen ottaa asiakas itse lastenvalvojan ohjeistuksen mukaan ja lapsen näytteen ottaa pääsääntöisesti hänen huoltajansa.

Tuomioistuimen määrämät ja yksityishenkilön pyytämät isyystutkimusnäytteet otetaan terveydenhuollon toimintayksikössä ja näytteen ottaa laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Lääkärin läsnäoloa ei enää vaadita. Myös mahdolliset uusintänäytteet verestä otetaan ammattihenkilön toimesta.

Tarvikkeet ja asiakirjat

Kun tuomioistuin määrää oikeusgeneettisen isyystutkimuksen, he toimittavat näytteenotto -tarvikepakkauksen sekä tarvittavat asiakirjat jokaiselle tutkittavalle.

Yksityishenkilö tilaa Terveyden ja hyvinvoinninlaitokselta tarvittavat näytteenottovälineet ja näytteenottoasiakirjan puhelimitse tai sähköisesti.

Isyystutkimukseen tuleva asiakas varaa ajan laboratorioon ja tuo mukanaan tarvikkeet ja asiakirjat.

1. Suljettu näytteenotto -tarvikepakkaus.
2. Isyystutkimuksen täytettävä näytteenottoasiakirja (ISAK-13-THL).
3. Todistus näytteenotosta, täytettävä asiakirja (ISAK-15-THL), **joka täytetään vain tuomioistuimen määräämistä tutkimuksista.**

Asiakirjat, jotka näytteenottaja täyttää, ovat kuvina työohjeen lopussa.

Tuomioistuimen määräämiin sekä mahdollisiin lastenvalvojan tilaamiin tutkimuksiin näytteenottoasiakirjaan on merkitty valmiiksi tutkittavan henkilötiedot, sekä tutkimuksen määrääjän tiedot (tilauksen asianumero /määräyksen diaarinumero). Näytteenottaja kirjaa asiakirjaan näytteenotto- sekä henkilöllisyyden toteamistiedot sekä näytetyypin.

Näytteenottaja

Näytteenottajan on oltava terveydenhuollon ammattihenkilö, jonka on ammattihenkilörekisterissä <https://julkiterhikki.valvira.fi>. Näytteenottoasiakirjaan näytteenottaja merkitsee allekirjoituksen lisäksi henkilökohtaisen rekisteröintinumeron (yksitoistanumeroinen luku),

joka on omassa varmennekortissa. Se löytyy myös edellä mainitusta sähköisestä osoitteesta.

Näytteenantajan tiedot

Näytteenantajan henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävät, voimassa olevat asiakirjat (asetus 1275/2015 3§):

- ajokortti (Suomi)
- passi (kaikki maat)
- henkilökortti (ETA-maat, Sveitsi ja San Marino)
- pakolaisen matkustusasiakirja (Suomi)
- muukalaispassi (Suomi)

Asiakkaasta otetaan näyte aina, vaikka hänen henkilöllisyyttä ei ole voitu todistaa luotettavasti.

Näytteenottaja kirjaa, miten asiakkaan tunnistus on tapahtunut. Vaikka hänellä ei ole mukana henkilöasiakirjaa, otetaan näyte ja tunnistamistapa kirjataan näytteenottoasiakirjaan. Tämä koskee vain maahanmuuttajia.

Kantasuomalaisella henkilöllä pitää tunnistusta varten olla vähintään KELA -kortti, se kirjataan läheteeseen, vaikka se ei ole hyväksyttävä asiakirja asiakkaan tunnistukseen. Lopulta käräjätuomari päättää, onko tunnistamistapa ollut riittävä

Näytteenotto

Sivelynäyte posken sisäpinnalta (ensisijainen näyte)

Esivalmistelu:

Näytteenantaja välttää syömistä, juomista ja tupakointia vähintään 30 min. ennen näytteenottoa. Vettä voi juoda. Näytteenottaja käyttää suojakäsineitä.

1. Tutkittavan nimi ja henkilötunnus kirjoitetaan selkeästi kahteen tarraan (miehelle sinireunaiset, äidille punareunaiset ja lapselle keltareunaiset tarrat).
2. Näytteitä otetaan **kaksi kappaletta /henkilö**.
3. Avaa foliopakkaus ja kiinnitä henkilötietotarrat putkien valkoisiin korkkeihin.
4. Avaa ensimmäinen putki vetämällä valkoisesta korkista ja varo koskettamasta näyteharjaa.
5. Hankaa ja/tai pyöritä asiakkaan posken sisäpintaa napakasti n. 10 sekunnin ajan.
6. Sulje näyteharja putkeen välittömästi näytteenoton jälkeen.
7. Toista sama toisella näyteharjalla asiakkaan toisen posken sisäpinnasta.
8. Näytteenottoputket ja täytetty näytteenottoasiakirja (ISAK-15-THL) pakataan kelta-musta-raidalliseen palautuskuoreen, jonka postimaksu on jo maksettu.

EDTA -verinäyte (uusintanäyte)

Laskimosta verta 3 ml:n EDTA -putkeen tai lapsilta tarvittaessa ihopistosnäyte iän mukaan joko kanta- tai sormenpäästä 500 µl:n EDTA -mikronäyteputkeen.

Verinäytteen otossa käytetään laboratorion putkia ja välineitä.

Näytteiden käsittely ja lähetys

Tunnistetiedoilla merkityt näytteet (sivelynäyte tai EDTA - verinäyte) ja **täytetty näytteenottoasiakirja** lähetetään analysoitavaksi vastauslähetystunnuksellisessa pussissa/ laatikossa. Terveyskeskuksen toimipisteissä otetut näytteet ja asiakirjat toimitetaan reittikuljetuksen mukana kliinisen kemian laboratorioon. Näytettä ei tarvitse lähettää näytteenottopäivänä. Jos esim. lapsi ja isä käyvät eri päivinä antamassa näytteen, ne voi lähettää samanaikaisesti. Pidempiaikainen säilytys jääkaappilämpötilassa ja lähetys huoneenlämmössä.

Ellei palautuskuorta ole käytössä, näytteet lähetetään käyttämällä vastauslähetystunnusta:

Terveyskeskuksen ja hyvinvoinnin laitos
Oikeusgenetiikka
Tunnus 5018872
00006 VASTAUSLÄHETYS

Tutkimusten tilastointi

Otetut isyystutkimusnäytteet näytteenottaja kirjaa Isyystutkimus näytteenotto -lomakkeelle, johon kirjataan pvm, näytteenottaja, toimipiste, näytteenantajan tiedot (mies/nainen/lapsi), tilauksen asianumero tai diaarinumero.

Kun tutkimus on yksityishenkilön pyytämä, täytetään lisäksi hänen henkilö- ja osoitetiedot lomakkeelle laskutusta varten.

Tutkimusten laskutus

Näytteenotosta korvataan 10 €/henkilö. Lähetykskuluja ei aiheudu. Yksityishenkilön pyytämän tutkimuksen näytteenotto laskutetaan suoraan asiakkaalta ja muiden näytteiden näytteenottomaksu laskutetaan tutkimuksen tekijältä. Täytetty Isyystutkimus näytteenotto -lomake toimitetaan **suljetussa kirjekuoressa** kliinisen kemian laboratorioon laskutuksesta vastaavalle osastonsihteerille.

Täytettävät asiakirjat (näytteenottaja)

Näytteenoton asiakirja ISAK-13-THL (sivu1)

Oikeusgeneettisen isyystutkimuksen näytteenottoasiakirja		Tilauksen-asianumero
Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta 378/2005		Määräyksen diaarinumero
Näytteenantaja	Sukunimi	Etunimet
	Henkilöllisyyden toteamisessa käytetty voimassa oleva asiakirja (ks. ohjeet). Jos lapsen henkilöllisyyttä ei voida todeta alla olevista asiakirjoista, kirjataan lapsen henkilöllisyyden todistajan tiedot seuraavaan kohtaan.	
	☐ ajokortti (Suomi)	☐ passi (kaikki maat)
	☐ pakolaisen matkustusasiakirja (Suomi)	☐ henkilökortti (ETA-maat, Sveitsi, San Marino)
Isyyslain 26 §:n 2-momentin tilanteet: Henkilöllä ei ole yllä mainittua asiakirjaa. Henkilöllisyyden todentamiseksi → ☐ ei ole esitetty mitään asiakirjaa. → ☐ on esitetty muu asiakirja, mikä?		
Lapsen henkilöllisyyden todistaja	Sukunimi	Etunimet
	Henkilöllisyyden toteamisessa käytetty voimassa oleva asiakirja (ks. ohjeet).	
	☐ ajokortti (Suomi)	☐ passi (kaikki maat)
	☐ pakolaisen matkustusasiakirja (Suomi)	☐ muukalaispassi (Suomi)
Isyyslain 26 §:n 2-momentin tilanteet: Henkilöllä ei ole yllä mainittua asiakirjaa. Henkilöllisyyden todentamiseksi → ☐ ei ole esitetty mitään asiakirjaa. → ☐ on esitetty muu asiakirja, mikä?		
Näytetyyppi	☐ posken sisäpinnan sivelynäyte	☐ muu kudoksenäyte
	☐ ensimmäinen näyte	☐ uusintänäyte
Näytteenoton valvoja	☐ Lastenvalvoja	Nimi: (jos muu lastenvalvoja kuin tilaava lastenvalvoja)
	☐ Suomen edustuston virkamies	Nimi:
Näytteenottaja	☐ Terveystieteiden ammattihenkilö	Nimi:
Paikkaja päivämäärä	Näytteenotto paikkakunta	Näytteenotto päivämäärä
		Puhelinnumero
Lisätiedot		
Allekirjoitukset		
Näytteenantaja		Näytteenoton valvoja/näytteenottaja
☐ Lastenvalvojan tilaus		
☐ Tuomioistuimen määräys		
☐ Yksityishenkilön pyyntö		
Allekirjoitus	Puhelinnumero	Toimipaikan osoite
Nimenselvennys	Päivämäärä	Sähköpostiosoite

Lukitus avain kappi

Näytteenoton asiakirja
ISAK-13-THL (sivu2)

Henkilöllisyyden toteamiseksi hyväksyttävät asiakirjat, joiden tulee olla voimassa (asetus 1275/2015 § 3)

1) passi
2) ulkomaalaislain (301/2004) 134 §:ssä tarkoitettu Suomen valtion viranomaisen myöntämä muukalaispassi
3) ulkomaalaislain 135 §:ssä tarkoitettu Suomen valtion viranomaisen myöntämä pakolaisen matkustusasiakirja
4) Euroopan talousalueen jäsenvaltion, San-Marinon tai Sveitsin asianomaisen viranomaisen myöntämä henkilökortti
5) Suomen valtion viranomaisen 1 päivän lokausta 1990 jälkeen myöntämä ajokortti

Näyte voidaan ottaa, vaikka tutkittavan henkilöllisyyttä ei voida luotettavasti todentaa, jos oikeusgeneettinen isyystutkimus tehdään isyyslain (11/2015) 26 §:n 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa siksi, että miehen tai äidin henkilöllisyyttä ja perhesiteitä osoittavat asiakirjat ovat puutteelliset.

Näytteenottovälineet ja tietosuojailmoitus

Näytteenottovälineet ja -ohjeet sekä palautuskuoret tilataan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeusgenetiikka-yksiköstä numerosta 0295248900 tai sähköpostilla osoitteesta isyys@thl.fi.

Ellei palautuskuorta ole käytössä, näytteet lähetetään käyttämällä alla olevaa vastauslähetystunnusta:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Oikeusgenetiikka
Tunnus 5018872
01006 VASTAUSLÄHETYS
THL:n tietosuojailmoitus: thl.fi/oikeusgenetiikka

Korvaa terveydenhuollon toimintayksikössä otetusta näytteestä

Asetus oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta 1276/2015 § 3 säättää, että terveydenhuollon toimintayksikössä suoritettua näytteenotosta korvataan 10 €/näytteenantaja. Laskutusohjeet pyydetään sähköpostilla osoitteesta isyys@thl.fi.

Todistus näytteenotosta
ISAK-15-THL (sivu1)

Todistus tuomioistuimen määräämän näytteenottamisesta oikeusgeneettiseen isyystutkimukseen		Määräyksen diaarinumero
Laki oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta 378/2005 § 3 momentti		*****
Näytteenantaja	Sukunimi	Etunimet
*****	*****	*****
Yllä mainitusta henkilöstä on otettu näyte oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten:		
Näytteenottajan / näytteenoton valvojan nimi	Tehtävänimike	Allekirjoitus
*****	*****	*****
Näytteenottopaikka	Näytteenottopäivä	Puhelinnumero
*****	*****	*****
Lisätietoja		
*****		
Todistuksen antaa näytteenottamisesta vastuussa oleva terveydenhuollon ammattihenkilö tai isyyslain 11/2015 §:n 2 momentissa tarkoitettu Suomen edustuston virkamies.		
Todistus toimitetaan tutkimuksen määränneelle tuomioistuimelle.		

Vastuuhenkilöt

Osastonhoitaja

Korvaa ohjeen

Isyystutkimus (DNA) näytteenotto versio 4.1.

Muutokset

- Versio 3.1: Verinäyte mahdollista ottaa myös ihopistonäytteenä lapsilta.
- Versio 3.2: "Laskutus" -kohdassa pankki- ja tilitiedot muuttuneet sekä "Viesti laskun saajalle" - kohtaa tarkennettu tietosuojaa tarkentaen.
- Versio 4.0: Uusi isyyslaki tullut voimaan ja toimintatavat ja asia-kirjat ovat muuttuneet. Ensisijainen näyte on sivelynäyte posken sisäpinnalta. Laskutus käytäntö on muuttunut.
- Versio 4.1: Päivitetty asiakirjat sekä poistettu näytteenantajan tunnistamisvaihtoehdoista muut kuin hyväksyttävät asiakirjat.
- Versio 4.2: Päivitetty linkki ammatihenkilörekisteriin.